

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ VE ŠKOLE

Program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy jejího řešení. Je určen všem pedagogickým a nepedagogickým pracovníkům školy, dále zákonným zástupcům a žákům školy. Program je nedílnou součástí primární prevence rizikového chování ve škole a minimálního preventivního plánu.

1 SOUVISEJÍCÍ DOKUMENTY

- 1) Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (dokument MŠMT č. j.: 21149/2016)
- 2) Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28)
- 3) Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (dokument MŠMT č. j.: 22294/2013-1)
- 4) Metodické doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (dokument MŠMT č. j.: 1981/2015-1)
- 5) školní řád

2 CHARAKTERISTIKA ŠIKANOVÁNÍ

Šikanování je jakékoli chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo nemohou bránit. Zahrnuje fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.

Může se realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. **kyberšikanu**. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Šikanování má ve svých projevech různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií)
- fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti)
- smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.)

2.1 Nepřímé a přímé znaky šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

2. Přímé znaky:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo legrací zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

3 ODPOVĚDNOST ŠKOLY A PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

Škola je povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a mimoškolních aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.

Pedagogický pracovník je povinen přijmout v této souvislosti náležitá opatření. Je povinen předcházet šikanování mezi žáky, jeho projevy neprodleně řešit a každé oběti poskytnout okamžitou pomoc.

4 PREVENCE PROTI ŠIKANOVÁNÍ

K primární prevenci šikanování patří práce se sociálním klimatem třídy. Základem je mapování vztahů ve třídních kolektivech a práce s jeho výsledky. Cílem je vytváření dobré školní atmosféry a rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky ve škole, kde vládne spravedlnost, důvěra k autoritě, vzájemná solidarita a kde silný chrání slabšího. Za tímto účelem pedagogové:

- podporují solidaritu a toleranci,
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy,
- uplatňují spolupráci mezi žáky a rozvíjí jejich vzájemný respekt,
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince,
- vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka,
- pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.
- metodik prevence dvakrát ročně (říjen, duben) provádí dotazníkové šetření na šikanu v třídních kolektivech od 4. do 9. ročníku.

Pro prevenci a včasné rozpoznání znaků šikany je velice důležité ve škole zajistit:

- vzdělávání pedagogických pracovníků v akreditovaných kurzech k problematice šikanování a také vzdělávání školního metodika prevence v této problematice,
- dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Dále především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.
- aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a agresora, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.
- doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

Je třeba věnovat pozornost různým příznakům **skrytého** násilí jak fyzického, tak psychického, které by šikanu mohly signalizovat. Důležitá je otevřená komunikace s celou skupinou o problému. Ve školním řádu jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení. Šikana je jen obtížně řešitelná běžnými výchovnými prostředky. Vyžaduje komplexní přístup, důkladnou analýzu všech důležitých okolností. V případě potřeby metodik prevence kontaktuje okresního metodika a spolupracuje s ním.

Kontakty:

Metodik prevence ZŠ a MŠ Český Těšín Pod Zvonek, p. o.

Mgr. Vladimíra Bronclíková

e-mail: bronclikova@podzvonek.cz

tel.: 552 322 113

Metodik prevence v poradně Karviná

Mgr. Michaela Skřížalová

mobil: 597 582 371

e-mail: skrizalova@pppkarvina.cz

Mgr. Andrea Matějková,

krajská koordinátorka prevence rizikového chování

odbor školství, mládeže a sportu, oddělení mládeže a sportu

tel.: 595 622 337

mobil: 604 293 951

e-mail: andrea.matejkova@msk.cz

www.msk.cz

5 SPOLUPRÁCE SE ZÁKONNÝMI ZÁSTUPCI A INSTITUCEMI

5.1 Spolupráce se zákonnými zástupci

Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy, metodika prevence (dále jen MP), výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání se zákonnými zástupci dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

Zákonný zástupce i žák se může při podezření na šikanu obrátit na:

- třídního učitele,
- pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází,
- MP, výchovného poradce.
- vedení školy.

Kontakty:

Linka bezpečí (zdarma)

tel.: 116 111

mobilní telefon: 800 155 155

<http://www.linkabezpeci.cz/>

e-mail: pomoc@linkabezpeci.cz

Dětské krizové centrum

NON-STOP linka: 241 484 149

mobilní telefon: 777 715 215

<http://www.linkaduverydke.cz/>

e-mail: problem@дитеkrize.cz

5.2 Spolupráce s institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy, MP, výchovného poradce s dalšími institucemi a orgány. Zejména:

- s pedagogicko-psychologickou poradnou (dále jen PPP), středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči,
- s odborem sociálněprávní ochrany dítěte (dále jen OSPOD).

Dojde-li k závažnému případu šikany nebo je podezření, že šikana naplnila skutkovou podstatu trestného činu, ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

Kontakty:

PPP Český Těšín, Frýdecká 689/30, 737 01 Český Těšín

tel.: 558 745 096

591 144 371

730 185 932

e-mail: poradna@pppkarvina.cz

www.pppkarvina.cz

OSPOD Český Těšín, Pod Zvonek 26/875, Český Těšín

tel.: 553 035 780

e-mail: moldrzykova@tesin.cz

www.ospod.cz

158 Policie ČR

Policie ČR, obvodní oddělení Český Těšín

tel.: 558 731 800

e-mail: ka.oo.ctesin.sekretariat@pcr.cz

156 Městská policie

Městská policie Český Těšín

tel: 553 035 904

mobil: 602 449 804

e-mail: mpct@tesin.cz

6 POSTUPY ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ

6.1 Počáteční stadium šikany

Jedná se o takové vyšetřování šikany, které škola zvládne vlastními silami:

- rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi (spolupráce třídního učitele, metodika prevence, výchovného poradce, vedení školy)
- nalezení svědků a zajištění svědecké výpovědi
- rozhovor s agresorem, zajištění výpovědi agresorů
- informování zákonných zástupců o vzniklé situaci, pohovor se zákonnými zástupci agresora i oběti
- svolání výchovné komise
- udělení kázeňského opatření dle školního řádu

6.2 Pokročilé stadium šikany

Jedná se o takové vyšetřování šikany, které škola nezvládne vlastními silami a je nutná spolupráce s dalšími institucemi, především s PPP, OSPOD a Policií ČR, a to dle následující osnovy:

- **bezprostřední ochrana oběti** – umístit žáka do chráněného prostředí s dohledem dospělé osoby, kontaktovat zákonných zástupců, kteří si žáka vyzvednou a domluvit se s nimi na dalším postupu. Následně informovat vedení školy, ŠMP a VP.
- **domluva pedagogů na spolupráci a postupu vyšetřování** – situaci řeší tým nejlépe ve složení: ředitel školy nebo jeho zástupce, TU, ŠMP, VP, popř. externí odborník
- **rozhovor se žáky v pořadí:** oběť, svědci (vhodné je písemné vyjádření svědků), agresor (je nutné mít podklady a důkazy), dle situace je možno agresora oddělit od kolektivu, aby nemohl ovlivňovat svědky
- **oznámení šikany** – informovat zákonné zástupce, OSPOD a PPP, popř. Policii ČR či další orgány
- **informace učitelského sboru** – jedná-li se o závažný případ, svolá ředitel mimořádnou poradou, seznámí učitele s okolnostmi vzniku a vyšetřování případu, s kázeňskými opatřeními a jak se bude dál pracovat s klimatem třídy
- **individuální schůzka se zákonnými zástupci aktérů případu** (agresora, oběti) – schůzky probíhají odděleně za přítomnosti vedení školy, ŠMP, VP a třídního učitele. Je vhodné, aby se schůzky účastnili oba zákonní zástupce žáků. Jsou seznámeni s případem a opatřeními, která škola přijme. Z jednání je zhotoven zápis, který obdrží i zákonní zástupci. Je možné zákonným zástupcům doporučit odborné vyšetření žáka v PPP.
- **dohoda o vzájemné informovanosti mezi zákonnými zástupci a školou** – škola zákonné zástupce informuje, jak vyšetřování proběhlo a k jakým závěrům škola došla. Zákonní zástupci by měli školu informovat - např. dodání zprávy z vyšetření apod.
- **informování žáků** - třídní učitel informuje žáky o riziku agresivního chování a o kázeňských opatřeních školy. Také informují žáky o možnostech pomoci pro oběti a svědky šikany a o přímých a nepřímých znacích šikany. Informuje žáky, na koho se mají obrátit, pokud budou svědky nebo obětí šikany (třídní učitel, ŠMP, VP, zákonní zástupci, schránka důvěry...).
- **mimořádná třídní schůzka** – pokud se jedná o závažný případ šikany, proběhne mimořádná třídní schůzka, na které jsou zákonní zástupci obecně seznámeni s případem, průběhem vyšetřování a opatřeních, které škola přijala. Zákonní zástupci jsou seznámeni s přímými i nepřímými znaky šikany a je jim řečeno, na které instituce se mohou obrátit

(OSPOD, PPP, popř. Policii ČR). Je nutné zákonné zástupce ubezpečit, že se škola snaží tomuto nežádoucímu jevu předcházet a pokud je zjištěn, tak jej řeší.

- **prevence** – dvakrát během školního roku, nebo pokud má třídní učitel podezření na šikanu, provede se žáky dotazníkové šetření formou ankety (materiály si může vyzvednout u ŠMP) a na základě výsledků ankety postupuje dál (viz body výše).

6.2.1 MOŽNÁ OPATŘENÍ PŘIJATÁ V SOUVISLOSTI SE ŠIKANOVÁNÍM:

- domluva třídním učitelem, informování zákonných zástupců (zápis se žákem, zápis se zákonným zástupcem),
- kázeňská opatření dle školního řádu,
- možnost převedení do jiné třídy,
- doporučení zákonným zástupcům vyhledat odbornou pomoc (PPP, ambulantní Středisko výchovné péče Karviná apod.),
- vyrozumění OSPOD,
- vyrozumění PČR.